

Månadsbrev från Kronofogdens doktorander februari 2019 Henrik Edlund

Om betydelsen av att få utveckla praktisk klokhet

- "Det där fixade du galant utan minsta darr på rösten!" Min kollegas beröm når mig i baksätet av tjänstebilen under färden tillbaka mot kontoret. Jag har svårt att ta åt mig, sitter istället tyst och försöker memorera allt som just hänt samtidigt som jag darrhant för en penna mot ett anteckningsblock. Jag är vid tillfället nyanställd kronoinspektörsaspirant och min chef har propsat på att jag tidigt ska följa med ut på fältet i sällskap av mer rutinerade kollegor, detta för att få en bild av den verklighet som jobbet uppvisar och, inte minst, för att möta de människor som annars bara riskerar bli anonyma namn på en datorskärm. För mig blir besöken på fältet tidigt ett välkommet avbrott i de ofta monotona arbetsuppgifter som tilldelas en nyanställd, och att se och lära utav kollegornas agerande är lika intressant som lärorikt.

Det besök som avrundas där i bilen med kollegans uppmuntrande ord hade dock tagit en vändning som inte någon hade förutspått; den person vi var ute för att förrätta hos visade sig allt annat än välvillig till att få Kronofogden på hembesök och så snart min kollega presenterat sig slängdes dörren resolut igen. Ett samtal inleddes genom brevinkastet och, efter en stunds förhandlande, hade vi vunnit tillräckligt förtroende för att fortsätta dialogen i springan mellan den kedjeförsedda dörren och dörrkarmen. Och så kom då vändningen som gjorde att just denna dag skulle komma att fastna i mitt minne: av oklar anledning ställde mannen innanför dörren ett ultimatum. Kanske för att han skulle få nyttja den lilla gnutta inflytande han hade över situationen, kanske för att han tyckte sig ha talat klart med mina kollegor i den långa övertalningskampanj de växelvis utfört eller kanske var det bara stundens ingivelse. Oavsett orsak var ultimatumet tydligt; vi fick komma in endast om han enbart behövde tala med "killen där bak" (det vill säga undertecknad, som dittills bara haft rollen som betraktare, hela tiden ett halvt steg bakom mina mer rutinerade kollegor).

Efter att kollegorna kontrollerat att jag, novisen bland experterna, var okej med att leda förrättningen, så blev vi insläppta, nu med mig i fronten och kollegorna tätt bakom. Jag minns hur jag i huvudet försökte rabbla allt jag lärt mig i teorin och hur jag då och då utbytte blickar med arbetskamraterna för att säkerställa att jag sa och gjorde rätt saker. Och jag minns hur jag diskuterade skulder och tillgångar men att jag inte antecknade ett ord av vad som sades eftersom jag oroade mig att en darrande hand skulle avslöja min nervositet. Men trots nervositeten gick allt bra, och vi lämnade lägenheten efter att ha skakat den hand som en timme tidigare slängt igen dörren mitt framför våra näsor. Och strax därefter satt jag alltså därbak i bilen och försökte få ordning på mitt minne såväl som min ostadiga hand.

Vad har då denna anekdot att göra i ett månadsbrev om forskning, tänker ni. Intressant måhända, men ni har er *produktion* att tänka på och bör inte slösa tid på meningslösa historier. En doktorand borde dessutom ha klokare saker att dela med sig av än att återge en händelse som för många inom vår myndighet bara är vardag. Men just för att den för många är vardag har den något viktigt att säga oss. Jag tänker tillbaka på händelsen när jag under metodologiska överväganden ramlar över bröderna Hubert och Stuart Dreyfus femstegsmodell avseende mänskligt lärande, en modell som säger att människor utvecklar sitt kunnande stegvis från *Novis* till *Expert*.

Dreyfus och Dreyfus tar i sin modell fasta på förmågan att agera utifrån kontext. En nybörjare ("novis" enligt brödernas terminologi) agerar hela tiden utifrån ett givet regelverk (teoretisk kunskap) och handlar kontextberoende, det vill säga efter samma på förhand bestämda steg oavsett situation. Genom praktisk erfarenhet kan en person stegvis öka sitt kunnande och så småningom nå de högsta kunskapsnivåerna ("skicklig" eller "expert"). Det som särskiljer dessa två högsta nivåer i modellen från övriga nivåer är att här utövas ett kontextberoende agerande, en skicklig/expert är alltså inte beroende av att slaviskt följa vissa på förhand bestämda steg utan kan istället hoppa över steg (eller byta ordning) och agera utifrån vad som är bäst i en specifik situation.

Det Dreyfus-bröderna säger oss är med andra ord att vi måste värdesätta praktisk erfarenhet om vi vill ge människor chansen att nå en högre nivå av kunnande. Detta understryker också den danske Oxford-professorn Bent Flyvbjerg när han refererar till modellen och menar att den samhällsvetenskaplige forskaren måste våga lämna akademien och studera verkligheten på fältet. Forskare, precis som andra yrkesgrupper, når expertnivå genom att genomföra ett stort antal fallstudier, alltså inte med näsan ständigt i böckerna utan genom att observera fenomen i sin verkliga miljö. Flyvbjerg föreslår att vi bör betrakta forskning som ett *hantverk*, det vill säga som en förmåga som baseras på teoretiskt såväl som praktiskt kunnande.

Kronofogdens tjänstemän genomför varje år i runda slängar 2000 avhysningar, en åtgärd som förmodligen får räknas som en av de mer ingripande tvångsåtgärder som en statlig tjänsteman måste utföra. Lägg därtill ett ännu större antal bostadsförrättningar (och en uppsjö av andra tvångsåtgärder som utförs i skarpa situationer, öga mot öga med den eller dem som berörs). Ändå är det sällan, ytterst sällan vill jag påstå utifrån hur många tvångsåtgärder myndighetens tjänstemän faktiskt utför, som vi måste läsa om ageranden som slutat illa och utmynnat i negativ medial uppmärksamhet. Och inte sällan, tänker jag, är det just förmågan att agera kontextberoende som leder till korrekt genomförda tvångsåtgärder. Kronofogdens tjänstemän har helt enkelt en hög nivå av praktisk klokhet, en förmåga som, om man får tro Dreyfus och Dreyfus, kan härledas från vetskapen om att förmågan att utföra vissa *hantverk* inte enbart går att läsa sig till, utan måste få ta tid att lära sig genom erfarenhet och inte minst, genom att ges tid att se och lära - som när jag gick i släptåg och lärde mig av mina mer erfarna kollegor.

Att ges tid är dock inget som ligger i tiden. Sociologen Richard Sennett hävdar att konsumtionssamhället är för otåligt för att låta yrkeskunskap betraktas som *hantverk*. Därför avslutar jag min text med att höja ett varningens finger, för även om vår verksamhet idag till stor del handlar om begränsade medel och ökad effektivitet så får vi inte glömma åtgärdernas känslighet och den praktiska klokhet som ofta, kanske varje dag, räddar oss från skandalrubriker. Även framtida medarbetare måste ges tid att se och lära, och på samma sätt som jag fick, ges möjlighet att osäkert och en smula nervöst testa sin praktiska färdighet i samverkan med mer rutinerade kollegor. Det räddar vårt anseende och, inte minst, ger det en ökad trygghet för såväl medarbetare som berörda parter.